Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Kalendarium 1477-1552

Pflaum, Jakob

[Ulm], 1478

[Text, handschriftlich]

urn:nbn:de:bsz:31-300947

Visual Library

Sta in loco cuius distancia sit tibi nota videlicet ut spacium inter te et rem mensurandam
sit planum. Deinde vide longitudinem inter te et rem mensurandam. Nota planum sit ut pone
perpendiculum quod contingat corde latus et [illegible] sit tabule. Et tunc vide
per ambo foramina apicem summitatem vel [illegible] rem mensurandam. Et nota punc-
tum et ille punctus et oculus sint in una linea recta equidistante orizonti.
Deinde vide ubi cadit perpendiculum et mensura spacium inter pedem tuum et
rem mensurandam et fac sicut supra dictum est. Et habebis altitudinem rei a puncto
notato versus ad summitatem ipsius. Et tunc si accipias altitudinem que est ab oculo tuo
versus terram. Deinde loco illius altitudinis accipe altitudinem puncti notati ad
terram quam adde altitudini rei ab eodem notato versus ad summitatem ipsius et habebis
quantum [illegible] cuius fac. Quod vis mensurare rem altam in valle constitutam hec
[illegible] omnia patet hic per figuram.

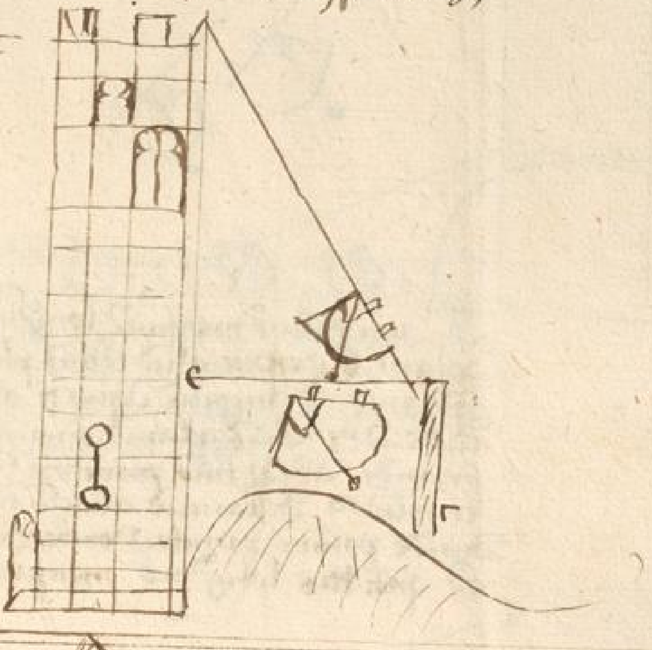

Si qua res mensuranda fuit inattingibilis
propter aquam vel aliud ~~impedimentum~~ [illegible] inter
partem et volueris eam metiri per te
et vide summitatem eius per ambo foramina et
si cecidit perpendiculum super partem umbre
recte considera numerum eius et [illegible] Si vero
cecidit super puncta umbre verse ad fa-
ciem quadrantis [illegible] mensurandam. Tunc deduc
ea de punctis umbre recte vel ea puncta
[illegible] et pone signum
de [illegible] ubi stas. In hora [illegible]
[illegible] foramina [illegible] valde
[illegible] equalis
[illegible] altitudinis [illegible] Aliter in [illegible]
[illegible] error [illegible] longa te [illegible] mensura
[illegible] linea [illegible]
[illegible] altitudinem ipsius et vide numerum punctorum
umbre recte [illegible]
[illegible] stas et pone [illegible] loco signum [illegible]
Deinde mensura spacium inter ista duo signa
vel puncta [illegible] pedes vel [illegible]
[illegible] nota et [illegible] spacium [illegible]
[illegible] numerum umbre [illegible] et
[margin: [illegible]] [illegible] spacium inter [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] punctorum et illi quod [illegible]
[illegible] altitudinem ab oculo tuo versus ad
terram et [illegible] altitudo
rei mensurande hec omnia patet per figuram.

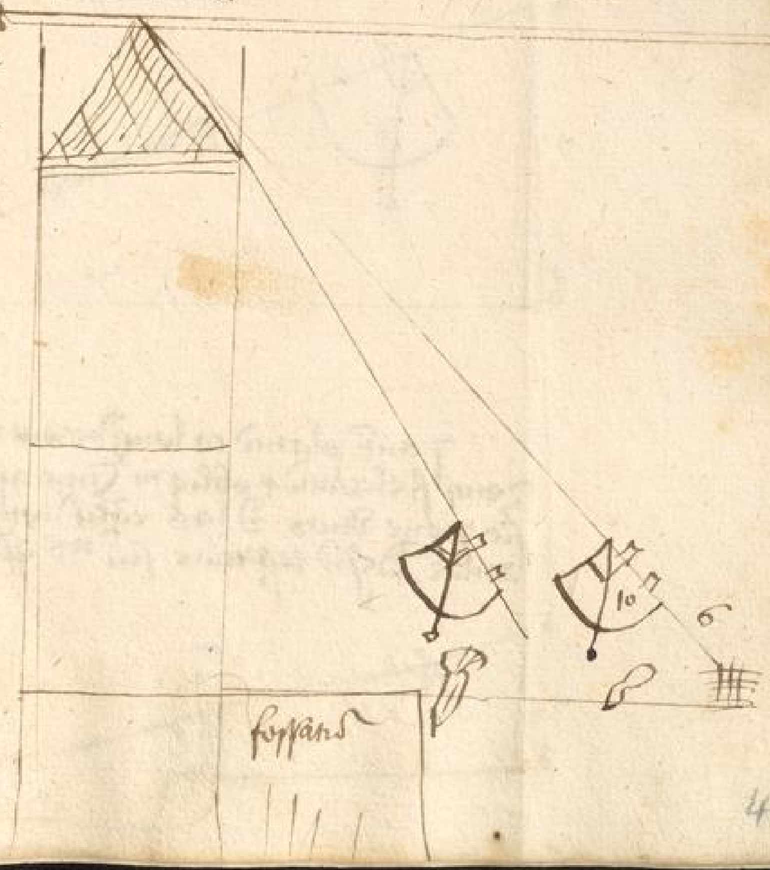

Si steteris in valle et altitudinis stantis in monte volueris metiri considera
primo altitudinem montis per duas staciones 2m doctrinam iam datam Deinde considera
altitudinem montis et turris simul per eandem doctrinam Et subtrahe altitudinem montis ab
altitudine turris aggregati sic habebis quantum erit altitudo turris sicut vide in figura

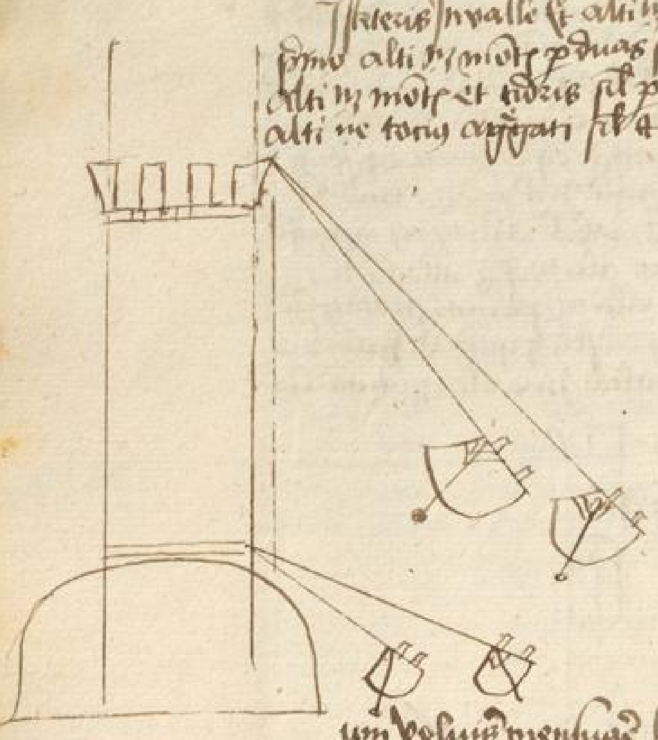

Cum volueris mensurare longitudinem alicuius plani tunc stans in uno termino
plani respice aliud terminum plani per ambo foramina tenendo quadrantem
pendentem et angulum eius quem filum annectitur supra oculum et
inferendo quod continuo planum mensurandum. Tunc respecto termino plani me
surandi absque uno puncto umbre verse quo abscindit perpendiculum
et vide qua distancia ab oculo tuo usque ad pedem per 2 et productum
divide primum punctorum umbre verse prius acceptum et numerus quociens
est quantitas longitudinis mensurande rei

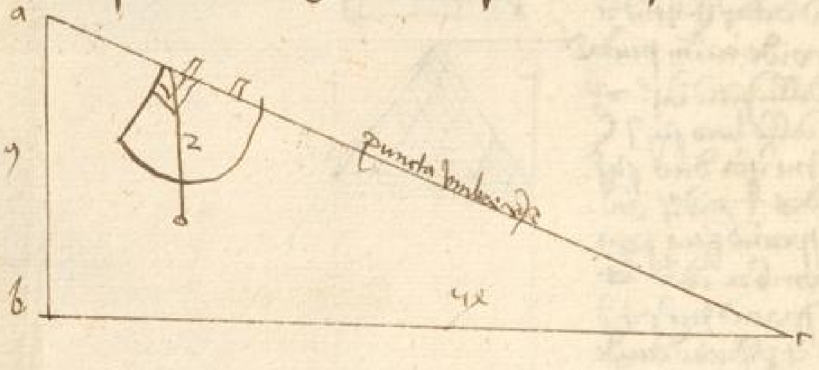

Si autem planum cuius longitudinem volueris metiri non fuerit equaliter distans orizonti sed elevatum et obliquum Tunc considera eius obliquitatem per terminum quem statuas
et pone duas virgulas equales longas et elevatas duobus terminis rei mensurande Deinde respicias summitatem istarum virgularum per ambo foramina et cetera

Et vide quod puncta abscindat perpendiculum Et ista puncta signa. Iterum vide tamen cum distancia vel mensurare per ambo foramina Et vide quot puncta umbre verse abscindat perpendiculum etc. Ergo ista puncta erunt per signate si steteris contra declinare et abeis subito puncta primo signata. Si steteris in tyo alicuius partis facias cum istis consultacionibus per addiciones et subtractiones sicut fecisti in puncto longitudinis plani recti scilicet multiplica distanciam abscisso versus et adde partes et productum dividendo per puncta umbre etc.

Item profunditatem putei mensurare volueris Sta primo latere putei et tene ea rum ex singulis clausis sursum actum et gradus ad visum punctum. Respice ab isto latere tamen oppositi lateris profunditatem putei Et vide numerum punctorum umbre recte abscisso ab perpendiculo. Deinde mensura dyametrum latitudinis putei quam multiplica per partes Et productum divide per numerum punctorum umbre recte prius acceptorum et exiet quantitas profunditatis putei etc.

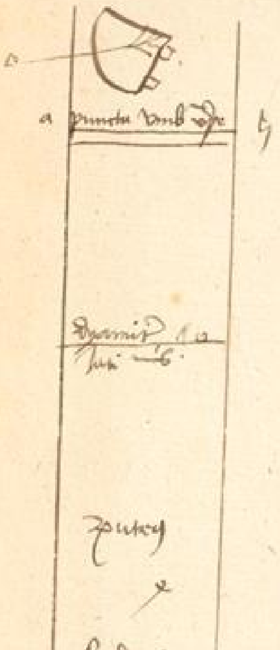

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ad inveniendum medium cursum motus solis et lune

Pro compositione cuiusdam instrumenti valentis ad inveniendum locum seu motum solis et lune C
medium omni die et coniunctiones et oppositiones eorum et aspectum lune cum etate et etiam
quibus partibus predicti instrumenti composita sit. Accipe tabulam planam satis la-
tam ligneam vel aliquam aliam non nimis parvam quia quanto maior tabula fuerit tanto
melius erit instrumentum. Et circa punctum medium eius fac centrum e. Deinde 1o fit [illegible]
pone pedem circini immobilem circumducendo punctum e et alium pedem extende in
quantum potes seu quantum placet. Et protrahe duos circulos equidistantes inter quos
sit tanta distantia ut in spatio possit poni una sillaba. Consequenter describe
duos circulos sic tamen ut semper fiat spatium pro littera et sillaba. Deinde describe
circulum inter quem et decimum sit tanta distantia ut in spatio possent poni
nomina sanctorum. Tertio posito super eodem centro e fac 3 circulos
qui habeant duo spacia inter media tanta ut in quolibet possit locari sillaba.
Et in primo spatio illorum duorum ponis dies mensium, in secundo pone nomina
eorum mensium. Hoc facto quadrabis predictos circulos cum duabus dyametris
orthogonaliter in centro e se mutuo intersecantibus. Sic quod omnes predicti circuli et pre-
cipue unus eorum sint divisi in 4 partes equales et 4 puncta eque distantia
que punctus primus seu superior vocetur A, secundum punctum dextrum vocetur B,
tercium quod directe opponitur primo vocetur C et 4 sinistrum vocetur D. Et
erunt due linee scilicet ac et bd in centro e se mutuo intersecantes. Similiter
sic debeat abscindere a linea ac inferiorem partem intra circulos predictos
[illegible] tantum quantum vis distare circulum signorum a circulo
mensium. Et abscisa reliquam partem linee [illegible] abscisa versus cen-
trum e divide in 4 partes equales. Primo scilicet divide totam lineam in duas
partes. Deinde quamlibet partem divide iterum in duas. Quibus peractis [illegible] unam
cum duobus pedibus circini et pone pedem unum in centro e et alium
pedem circini [illegible] versus punctum c et ubi tangit lineam orthogonalem
tam ac fac punctum g quod punctum erit unum centrum circuli instrumenti
[illegible]. Super quo centro g describe 10 circulos eque distantes
spatiis [illegible] inter primum et secundum sit spatium pro [illegible] zodiaci scribendis inter 2m
et 3m sit tantum spatium ut possit inscribi numerus graduum [illegible] in rubeo colore.
Inter 3 et 4 et 10 sit spatium aliquantulum largius ut possint inscribi nomina sig-
norum. Et omnes 10 circuli divisi ut patebit ad sensum in subscriptis zodiacus
indicabit. Post hoc si placet ponis super eodem centro g inscribe [illegible] circu-
lum [illegible] inter 4 et 10 sit [illegible] spatium [illegible] zodiaci possint illic depingi.
Decimo pone super eodem centro g fac 3 ad 10 circulos equidistantes distantia 2o [illegible]
tali ut sillaba possit imponi inter quos circulos locabitur aureus numerus [illegible]
Et in 2o [illegible] instrumentum dividitur in 4 maiores partes [illegible] tres circulos
[illegible] spatia [illegible] semper unum spatium deficit ad unum [illegible]
[illegible] inpone [illegible] lunares [illegible] describe circulos qui eodem circuli
habebunt centrum g [illegible] infigantur [illegible]

De divisione circulorum kalendarii in mensibus et eorum diebus sit de scriptis. Item
in anno quidem sunt 52 ebdomade unus dies et fere x per annum dies. Et ille
residuus dies comprehendit septimanas. Et ipse scilicet ea quare kalendarium incipit
ab A et terminat in A. Sed litera pro die [illegible] in anno cat diem que [illegible]
anni bisextilis. Et quia annus continet 52 ebdomadas que continent communiter dies
scilicet 364 dies. Ideo dividendo eos per circulos [illegible] predicte primo divide
unam [illegible] circuli [illegible] in 7 partes equales puncta
in [illegible] divisionem [illegible] circino [illegible] partes divisi [illegible]
[illegible] tabula. Et [illegible] circulo [illegible] duo puncta
divide in 4 partes equales quo facto accipe cum circino duo puncta [illegible]
et [illegible] post puncta et pone unum pedem circini [illegible]
divisionum circuli [illegible] linee [illegible]
circulus super A et cum altero pede fac punctum [illegible] circuli
[illegible] D [illegible] punctum [illegible] F E [illegible] facto [illegible] F A
divide ab uno puncto ad aliud scilicet a puncto F [illegible] A in 7 partes
equales. Et [illegible] partibus [illegible] x partibus divide in 7 partes et [illegible]
52 partes. Et [illegible] de [illegible]
[illegible] E [illegible] partibus [illegible] divisis subdivide [illegible]
[illegible] in 4 [illegible] dies [illegible] partibus [illegible]
relicta resultabunt [illegible] 364 partes [illegible] dies anni.
Hoc facto pone regulam [illegible] centrum G et [illegible]
divisionum puncta et [illegible] lineas [illegible] circulorum [illegible]
[illegible] C [illegible] in spacio [illegible] circulum 7 4 x [illegible]
hoc modo in primo spacio [illegible] linea [illegible] ab A usque D pone [illegible]
[illegible] in spacio [illegible] pone [illegible]
[illegible] ab A usque D et ab AD
usque C. Et [illegible] in ultimum spacium [illegible] linea [illegible]
[illegible] Jun [illegible] in spacio [illegible] 2 4 [illegible]
[illegible]
4 6 [illegible] 24 4 6 [illegible] 3 [illegible] D [illegible]
spacio [illegible] 4 2m circuli pone [illegible] 82 in
[illegible] C [illegible]
[illegible] C [illegible] pone [illegible] G [illegible]
alia parte [illegible] linea [illegible] mensis et [illegible]
[illegible] lineas [illegible] spacio circulorum [illegible] Et [illegible]
mensium [illegible] Januarius [illegible] februarius [illegible]
[illegible] de divisione circulorum [illegible]

Item [illegible] F A

Item [illegible] F A

[illegible]

[illegible]

13

Pro diuisione vero circulorum interuallorum signorum et graduum. Accipe regulam quam forma pre-
pone super centrum G. Et exaduerso super lineam que mediat inter has litteras ce et ri h g
diuide tunc et ri in v tunc d la inter sicut primo circulum interiorem fac vnum punctum ri
a quo puncto incipe et diuide totum circumferentiam ipsius circuli in 4 partes equales
Et postea quamlibet partem diuide in 3 et cum incipio 12 Hoc facto. Accipe
regulam et pone ad quaslibet duo puncta opposita et protrahe lineas per omnes cir-
culos interiores et sic fient 12 spacia quibus postea spacijs erit diuisio in 12 spa-
cia specialia eorum 12 signis zodiaci. Hoc facto in primo spacio quod est cir-
ca [illegible] pone Aries in 2o Taurus et cetera. Et intra circulum 3 et 4 [illegible]
Quo facto diuide quodlibet spacium seu signum inscripta quolibet primo diuide quamlibet
partem circuli primi in 2 partes equales 4 postea quamlibet diuide in 3 partes Et erit
totum 12 partes Et quodlibet signum erit diuisum in 6 partes Et tunc pone re-
gulam ad formam ante super centrum G Et extra ad quamlibet super singula diuisionis puncta
et protrahe lineas a circulo primo usque ad 2 proximo spacia inter [illegible] Quo facto
quamlibet illarum 12 partium subdiuide in 4 partes equales et protrahe lineas diuisionum
a circulo primo solum usque ad 2m pro vno spacium inter medium et cum in toto
30o partes quot sunt gradus zodiaci erunt[illegible] quot gradus quodlibet signum habet 30. Et postea
numeros scribe inter 2m et 3m circulos in suis spacijs cuilibet signo conuenientes
predicto a b [illegible] Incipiendo circa signum Arietis scribendo in suis spacium 4 10
20 in 2m [illegible] 2o [illegible] 30. Quo facto applica super dictos circu-
los interiores quam [illegible] spacijs inter medios per [illegible] circulos
pone [illegible] locum [illegible] Arietis [illegible] signi

Aureus numerus sub quo presens instrumentum incepit est 1. Sic igitur incipiendo intra cum aureo numero an-
ni quo instrumentum facis tabulam motus lune hic descriptam. Et in eius directo
accipe signa gradus et minuta. Quo facto pone [illegible] zodiaci partis superioris
[illegible] partis superioris signa gradus et minuta que invenisti in directo aurei
numeri anni in quo instrumentum facis. Et [illegible] fac unam lineam [illegible]
circulo [illegible] usque ad [illegible] circulus dictus [illegible] aureo numero [illegible]
[illegible] intimum. Et illa linea sit protracta [illegible]
[illegible] predictus aureus numerus ipsius anni. Deinde intra eandem
tabulam cum aureo numero anni sequentis operando ut prius [illegible]
in [illegible] aureum numerum unius anni [illegible] 19 annos. Et [illegible]
data melius intelligantur. Accipe exemplum Anno [illegible] aureus numerus est 16
intra presentem tabulam subscriptam. Et in directo eius accipe 8 signa
et gradus 19 m. Et [illegible]
operando 8 signa 10 gradus 19 m. Et ubi ille numerus [illegible] pone [illegible] partis et
zodiaci partis superioris [illegible]. Et fac unam lineam [illegible]
Et ad [illegible] illius linee scribe aureum numerum scilicet 16. Deinde intra eandem tabu-
lam cum 17 et operare ut prius [illegible] invenis
[illegible] ad 16. Et sic [illegible] aliud [illegible] placet.
Sciendum quod [illegible] in tabula presenti [illegible] aurei numeri simi-
liter [illegible] 4 m. [illegible] aureus numerus [illegible] instrumento
habent locari. primo cum [illegible] rubeo 2o cum nigro. Et [illegible] rubeo
[illegible]
[illegible] illa tabula per meridiem [illegible] aureum numerum nigro scriptum
Sciendum insuper quod si quis voluerit hanc tabulam continuare [illegible]
tunc [illegible] faciat [illegible] ad singulos annos radicem motus lune in
meridie ultime diei decembris [illegible] addat ad radicem precedentis anni
si precedens annus fuit communis 2 signa 19 m 23 vel addat 2 signa 22 gradus
et 33 m. Si annus precedens fuit bisextilis. Et quod [illegible]
[illegible] 12 signa [illegible] deponat 12 signa. Reliqua [illegible]. Et semper
pro 30 gradibus ponat unum signum et pro 60 minutis addat unum gradum.
Et quod remanet teneat pro illo quod quaerit et id deponat in tabula cum
aureo numero [illegible] anni [illegible] in tabula presenti. Et quando annus
bisextilis tunc ponat 23 [illegible] radicem anni et motus lune
in meridie [illegible] operando sic quod [illegible] faciat [illegible] addat
ad radicem anni motum lune [illegible] die [illegible] 13 gradus 4 10 m. Et [illegible] potest
prolongare istam tabulam ad singulos ciclos [illegible]

19 an[ni]

fig. 1

Tabula p(ro) Aureo n(umer)o [illegible]

	dig̃	g̃	m	di	g̃	m
	16	8	4	19			
	17	0	13	42			
B	18	4	23	5	5	6	15
	19	9	15	39			
	1	1	25	2			
	2	6	4	25			
B.	3	10	13	48	10	26	58
	4	3	6	22			
	5	7	15	45			
	6	11	25	8			
B.	7	4	4	31	4	17	41
	8	8	27	5			
	9	1	6	28			
	10	5	15	51			
B	11	9	25	14	10	8	24
	12	2	17	47			
	13	6	27	10			
	14	11	6	33			
B	15	3	15	56	3	29	6
	16	8	8	29			
	17	0	17	52			
	18	4	27	15			
B	19	9	6	38	9	19	48
	1	1	29	11			
	2	6	8	34			
	3	10	17	57			
B	4	2	27	20	3	10	30
	5	7	20	4			
	6	11	29	27			
	7	4	8	50			
B	8	8	18	13	9	1	24
	9	1	10	47			
	10	5	20	10			
	11	9	29	33			
B.	12	2	8	56	2	22	17

	dig̃	g̃	m	dig̃	g̃	m
	13	7	1	29			
	14	11	10	52			
	15	3	20	15			
B.	16	7	29	38	8	12	48
	17	0	22	11			
	18	5	1	34			
	19	9	10	57			
B	1	1	20	20	2	3	30
	2	6	13	53			
	3	10	23	16			
	4	[illegible]	2	39			
B	5	7	12	2	7	25	12
	6	0	4	35			
	7	4	13	48			
	8	8	23	21			
B	9	1	2	44	1	15	54
	10	5	25	17			
	11	10	4	40			
	12	2	14	3			
B	13	6	23	26	7	0	30
	14	11	15	49			
	15	3	25	22			

Coniunctio

	dig̃	g̃	m
[illegible]	4	9	23
bissex	4	22	33
	13	[illegible]	10 m

Addit

Q(ui)m p(er)fect(is) o(mn)ib(us) circul(is) h(uius) instrume(n)ti et p(er)dict(is) ... Additio(n)es circuli 2 (et) regula lime (?) in h(oc) instrum(en)to requi(r)it(ur) e(st) p(ro)cedend(o). Accipe ... tabula(m) s(u)b(tili)t(er) ... sup(er)ficie de(scri)be vnu(m) circulu(m) occultu(m) tante mag(nitudin)is q(ua)nt(a) e(st) vl(tim)i circuli ... instrume(n)ti ... diameter ... Cir(culus) p(re)dict(us) ... sit diuis(us) in x spacia eq(ua)lia ... spaciu(m) ... et p(ro)t(ra)he duos
diametros 4 x ... puncto diuision(is) ... occultas. Quo f(a)c(t)o f(a)c(i)at x puncta 4 ... distancia ...
... centru(m) circuli occulti ... remoto ... p(un)ct(is) sit ... altius et centru(m) circuli occulti ... puncta signat(a) ... a b
c d. Hoc facto pone pede(m) ... centro A et alt(eru)m mobilem
extende usq(ue) ad circ(um)fere(n)cia(m) circuli occulti et p(ro)t(ra)he vnu(m) arcu(m) ...
p(ar)te linee seu diametri ... puncto A ... vsq(ue)
ad linea(m) ... pone pedem ... centru(m) B quod
... arcu(m) ... descripti et p(ro)t(ra)he ... vnu(m) arcu(m) ... pone vnu(m)
pede(m) ... centru(m) C et aliu(m) ... extende usq(ue) ad fine(m) arcus ...
descripti et ... aliud arcu(m) p(ro)t(ra)he. D ... pone pede(m) ... centru(m) D et fac
... et ... variando centru(m) ... vsq(ue) ... inuolucio(n)e ...
... inuolucion(em) ... posuisti pede(m) ... centru(m) B et ... arcu(m)
... pone pede(m) ... centru(m) A ... pone
... occulti ... et aliud extende vsq(ue) ad fine(m) arcus vltimi
descripti. Et ... circulu(m) p(er)fectu(m) et ... totu(m) ...
Q(uomod)o sit diuidend(us). Diuide circulu(m) occultu(m) p(ri)mo descripti in 82 p(ar)tes eq(ua)-
les incipiendo in puncto ... i(n)cepisti circulu(m) i(n)uolutu(m) ... diuis(o)
pone ... vna p(ar)te ad centru(m) circuli occulti et ... p(ar)te ad p(ri)mu(m) pu(n)c-
tum ... i(n)cepisti circulu(m) i(n)uolutu(m) ... p(ro)t(ra)he linea(m) pa-
tente(m) ... circuli ... vsq(ue) ad ... i(n)uolucio(n)es ... medium
... pone ... 2m punctu(m) diuision(is) ... vna p(ar)te et ... sup(er)ficie(m)
circuli et p(ro)t(ra)he ... vna(m) linea(m) ... q(uo)d mediat int(er) 3 et x circulum
... pone ... 3 punctu(m) et p(ro)t(ra)he ... vna(m) linea(m) p(er) 2m spaciu(m)
q(uo)d mediat int(er) circulu(m) 2m 4 ... pone ... p(ar)te sup(er) x ...
punctu(m) et p(ro)t(ra)he ... vna(m) linea(m) ... q(uo)d mediat int(er) circulu(m) ... 27
... pone ... p(ar)te ... sup(er) 4 punctu(m) et p(ro)t(ra)he vna(m) linea(m)
... q(uo)d mediat int(er) 3 4 x circulos ... vsq(ue) ... circul(us)
i(n)uolut(us) fuit diuisus in 82. Et ... sit diuis(us) ... n(umer)os
1 2 3 x ... vsq(ue) 82 inclusiue incipiendo ... p(ar)te ... vsq(ue) ad
vltima(m) ...

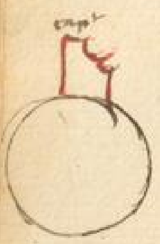

Hoc facto abstide circulu(m) occultu(m) vsq(ue) ad ... circ(um)fere(n)cia(m) ... Et ...
p(ar)tem ... capud q(uo)d ... regula ... circuli ... q(uo)d ...
... ~~tabula~~ ... Et h(ec) o(mn)ia patent in figura ...
Ad ... inuenie(n)d(um) 82 ... diuidat(ur) semicirculus in x p(ar)tes et p(ar)tes
in 4 ... et ... in 2.

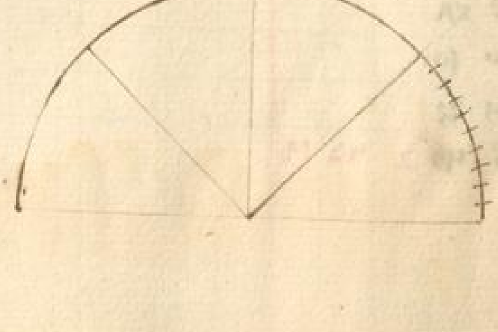

Vnde eius [illegible] illos [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

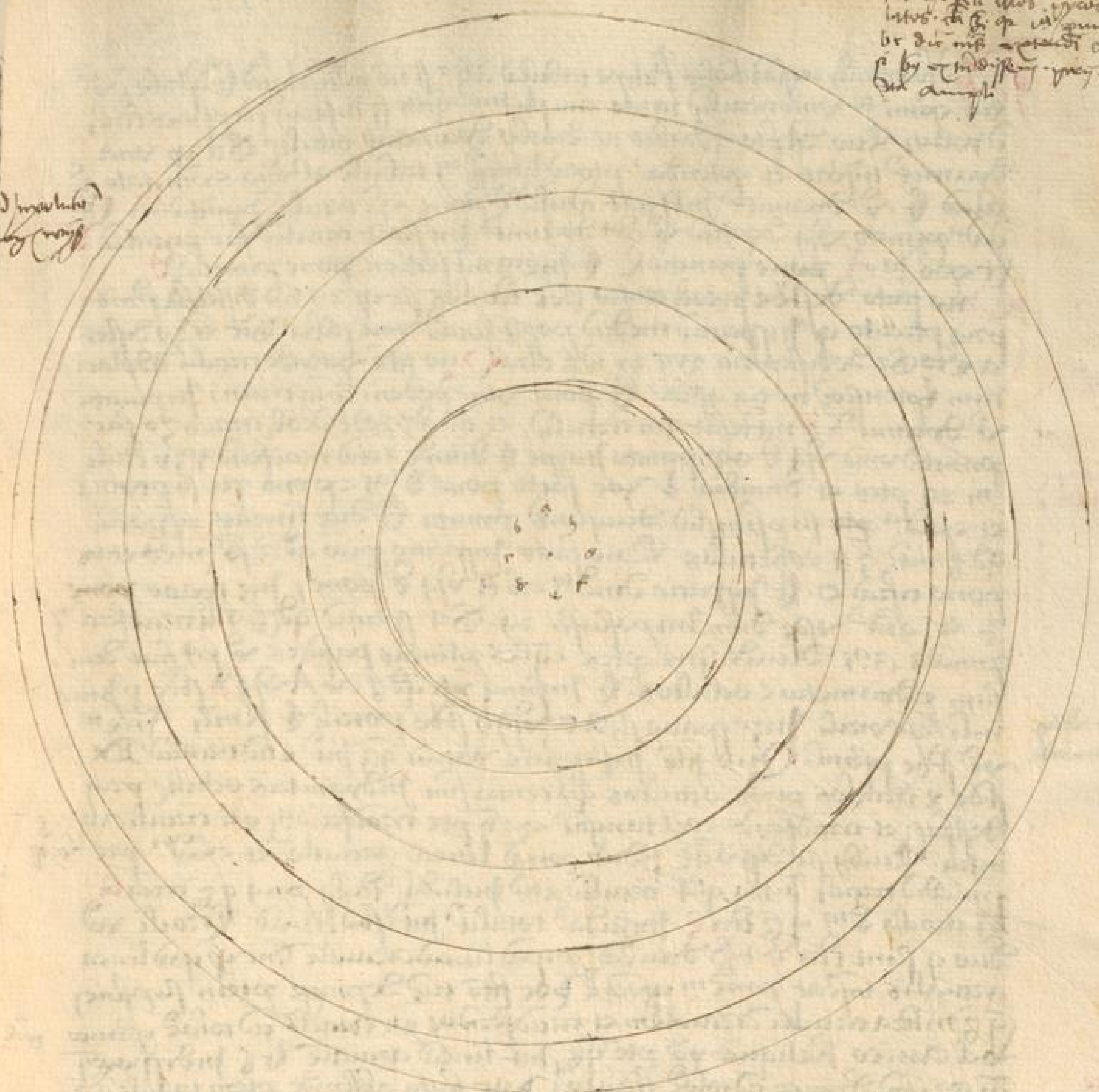

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Ad formandum regulam solis. Accipe tabulam ad quantitatem [illegible] in utroque latere. Et describe de
super centrum eius unum circulum tante amplitudinis quanti scilicet inferius sufficiens de-
scribere volueris. Quo descripto quadrabis eum duabus diametris orthogonaliter. Sit quod una
diametrorum secat et extendatur per totam longitudinem tabule a bono extremitate ad
aliud. Et ubi diameter intersecat circulum pone [illegible] circuli punctum A. Et
ad [illegible] puncto usque oppositum ubi alia diameter intersecat circulum fac punctum B
Et opposita A pone punctum C. Et iuxta intersectionem pone punctum D.
Quo facto describe in eodem centro tres circulos sic quod 29 [illegible] distet A primo
primus per tanto quod in spacio medium possit locari una sillaba. Sit etiam 29 distet
a [illegible] scilicet de distantia [illegible] tertius circulus. Quo facto extende circulum ad placi-
tum extensiorem eius [illegible]. Et pone unum pedem circini in puncto
ubi diameter ab intersecat 3m circulum, et cum alio pede describe circulo 3o fac
punctum unum usque D a quo puncto incipe. Et divide totam circumferentiam 3i circuli
in 29 partes et dimidiam. Hoc facto pone [illegible] partem superiorem
et extremam partem super singulas divisiones puncta. Et duc lineas in spacio
quod est inter 3 et 4 circulos. Quo facto in spacio primo quod est [illegible]
pone cifram 0. Et in spacio dicto ab A usque D pone 1 in 2 spacio pone
2 et sic [illegible] usque dum imposuisti 29. Et spacium quod est [illegible] circumferentiam
[illegible] divide in [illegible] partes equales per lineas parallelas [illegible] sunt divi-
sum per diametros orthogonales. Et in prima parte [illegible] ab A usque D scribe [illegible]
[illegible] circuli. In 2o spacio scilicet a c usque b scribe [illegible] Et similiter [illegible]
[illegible] scribe [illegible]. Quibus factis in superficie [illegible] inter [illegible] circulum. De-
scribe 12 circulos parvos orthogonales quorum centra sint in diametris orthogonaliter prius
descriptis, et circumferentie eorum tangant [illegible] parte circumferentiam [illegible] circuli ab
intra. Quibus sic dispositis produc unam lineam circularem et [illegible] parte
[illegible] circuli intra quam circulum [illegible] includatur totaliter [illegible] A
Et circuli [illegible] C includatur totaliter inter istam lineam. Circuli vero
duo qui sunt circa D et B dividantur per ipsam lineam circularem. Sic quod ipsa linea
circularis transeat per centrum eorum. Hoc facto tunc depinge partem superficiei
que est intra circulum circularem et circumferentiam [illegible] circuli cum colore [illegible]
vel auro. Reliquam vero partem que est inter lineam circularem et [illegible] indisposite
que est ista depinge cum colore flavo. Hoc facto abscinde partem tabule que
[illegible] primum circulum ab A usque ad D versus dexteram [illegible]. Et [illegible]
usque ad A sic [illegible] quod sit [illegible] longitudine quod possit attingere
extremum circulum [illegible] instrumenti. Et [illegible] scribe regulam [illegible]
solis [illegible] patent infra sequenti
Nota quod 29 partes cum dimidia sic facile invenimus. Dividatur circulus in
tria equalia. Et unam tertiam in 8 [illegible]

(margin notes: scilicet [illegible] parte; scilicet in una alia tabula; ac; [illegible] dividi [illegible]; [illegible] scribe [illegible]; vel nigro [illegible] ad [illegible])

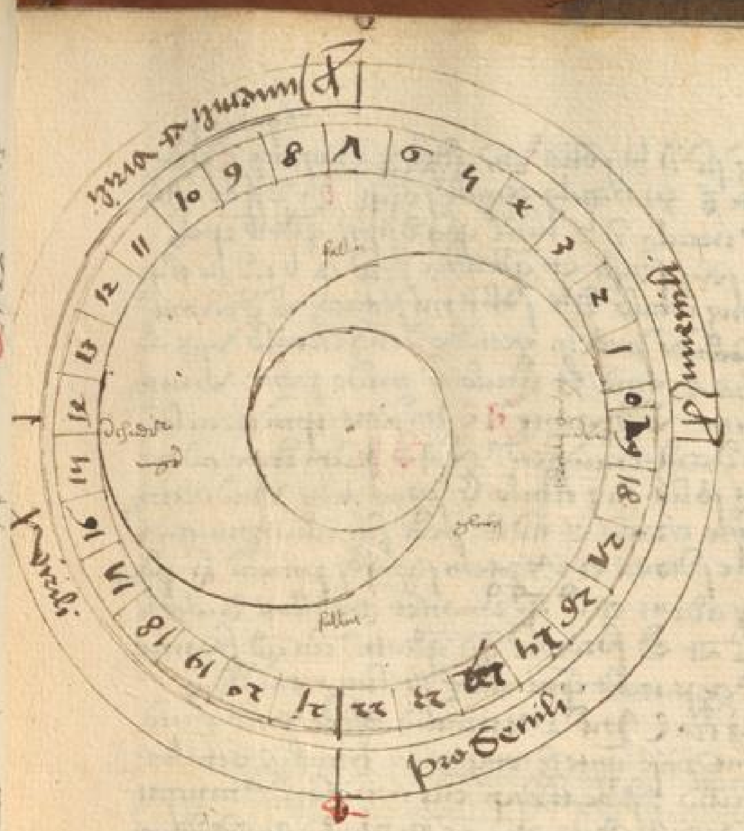

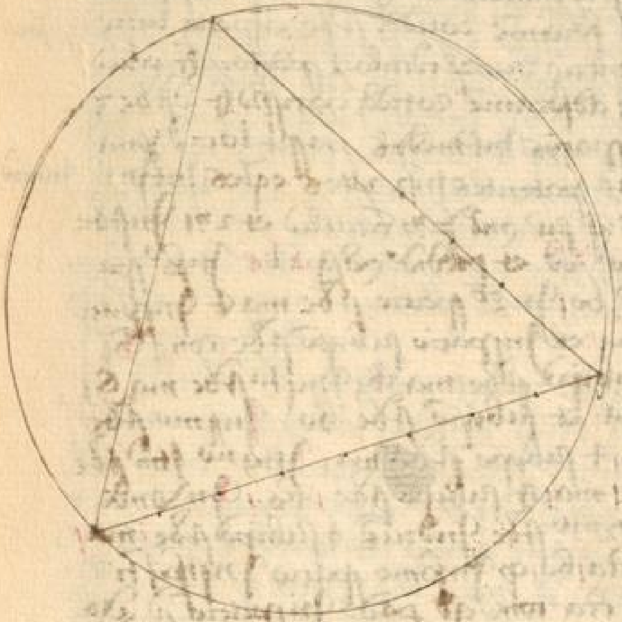

Regula vero lune tangit centrum zodiaci sicut in regula solis. Vnde adhuc in regula solis describe
unum circulum tante magnitudinis quante est 3us circulus regule solis. Postea describe unum
aliud circulum qui precise coincidat 2o circulo regule lune quibus descriptis quadrabis ipsos
duobus dyametris sicut fecisti in regula solis et quadrantes scribe a b c d sicut fecisti.
Postea pone unum pedem circini in 2o circulo regule solis in intersectione diametri
a c in qua secat circulum 2m et alium pedem pone in eodem circulo usque ad
punctum linee que mediat inter lysseram et centrum. Et circulo sic mixto pone unum
pedem eius in primo circulo regule lune vel diametri a c in qua secat ipsum circulum
et cum alio pede fac unum punctum in circumferentia. Postea depone ad circinum
unam partem de 24 partibus in regula solis in 2o circulo et pone pedem unum circini
in puncto prius facto in regula lune in primo circulo et cum alio pede fac aliud punctum versus
a. Quo facto pone unum pedem in centro et alium supra punctum. Et produc
duas lineas a circulo primo usque ad 2m et id quod manet inter illas duas li-
neas abscinde a circulo ad circulum. Et per foramen quod sic causatur scribe
scribe etas lune. Nam per foramen apparebit que etas sit lune uno die.
Hoc facto in dyametro a c in figura ita c intra 2m circulum describe unum parvum
circulum occultum qui sit tante magnitudinis precise quante est unus ex circulis occultis
in regula solis positis. Et hunc circulum describe ita quod eius circumferentia tangat
circumferentiam 2i circuli. Et eius centrum sit in dyametro a c. Quem circulum sic descriptum
postea abscinde et per foramen rotundum ita quod foramen rotundum scribe aspectus lune.
Quo facto pone pedem circini immobilem in centro duorum circulorum predictorum. Et alium
pedem extende per dyametrum a c usque ad foramen rotundum precise. Et describe 3
circulos ita distantes sic quod in duabus spaciis intermediis possit locari una
littera. Et illos circulos divide per lineas patentes in 12 partes equales. Inter
[illegible] una quibus divisis in 12 spacia que sunt inter primum circulum et 2m describe
[illegible] 2m ordinem in [illegible] et procede [illegible] a b c In primo spa-
cio scribe bo. Et in spacio subiecto scribe etiam bo. In 2o spacio scribe ma. Et in spacio
subiecto scribe bo. In 3o spacio scribe [illegible] ma et in spacio subiecto scribe con. In 4-
to spacio [illegible] scribe indiffe et subiecto scribe ma. In 5to scribe ma. Et
subiecto scribe bo. In 6to scribe ma et subiecto scribe bo. In 7mo scribe
bo. Et subiecto scribe con. In 8vo scribe ma et subiecto scribe ma. In 9no scribe
bo et subiecto scribe ma. In decimo scribe ma et subiecto scribe bo. In unde-
cimo scribe bo et subiecto scribe ma. In 12mo scribe indiffe et subiecto scribe ma.
Quibus omnibus sic completis et compositis ita bo quod in primo spacio inscripsisti
pone intra 2m circulum litteram e. Et ita con quod posuisti in spacio 2do
pone litteram f. ~~Et ita con quod posuisti in spacio~~ Quo facto fac sic in regula
solis. Abscinde partes que sunt ex circulo et precise sicut fecisti in regula solis.
Dimittendo unam de lateribus que sit tante longitudinis ut possit attingere zodiacum
in [illegible] prius [illegible] in 2a [illegible] in regula lune in-
dicans et sic omnia patent in figura [illegible]

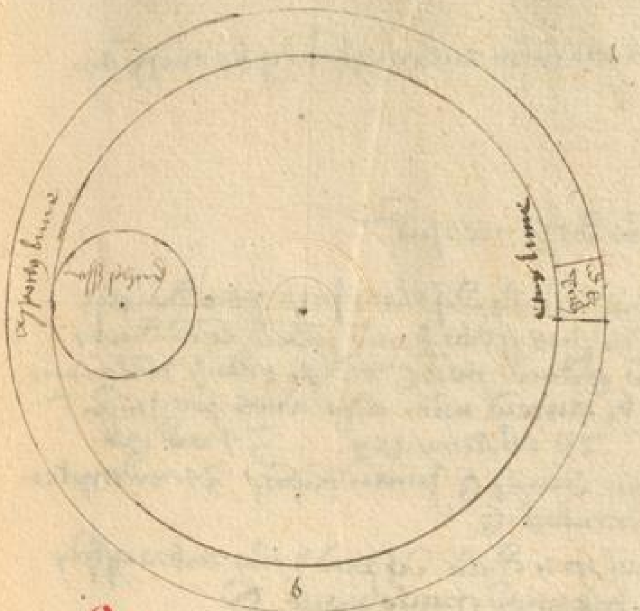

Rotula vero que omnia predicta cingit et colligabit. Dic sic fit. Describe 3 circulos equales 3 hiis vltimis circulis scilicet iam in regula lune descriptis. Et accipe vnam partem de 12 quas diuidisti de primo circulo equali 3 hiis et fac diametro in 3 hiis circulis iam descriptis. Pone vnum pedem circini in primo circulo in intersectione diametri et cum alio fac vnum punctum versus dextram circulo hiis 4 pone pedem circini in alia partem diametri et cum alio fac vnum punctum versus circulo versus sinistram. Hoc facto pone contra iam scripta duo puncta circa iam facta et produc inter vnam lineam circularem et excinde id spacium quod est inter istas lineas et diametrum in vna parte infra circulum scilicet 4 2m. Et dabis partem inter circulum et circulum 2m et 3m. Et cuius foramina erunt quadrata. Et tamen primum quod est in spacio exterioris sit de minuto. Et tercia 2m sit de medietate hoc omnia patent in figura.

Illis omnibus sic factis compone ad inuicem singulas rotulas sic quod rotula tirata et regula solis et lune sint volubiles in centro. Et Rotula vero iam vltimo composita que omnia predicta colligabit semper hoc omnia circa centro maneat fixa. Et tunc inscripta Ita quod contra la lune pod 14 gradu Et arietis … foramen … in rotula … quod pod 2 de minuto appareat … quod … la lune … K. Et foramen … credi-tina appareat. Et … la lune … 6 8. Et ipsa rotula sic Singula sunt ut apparebit apparebunt.

pone contra la lune ad 14 gradus arietis

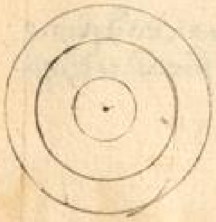

56

Declaracio predicti instrumenti

Nota quod primus circulus scilicet exterior continet certum numerum rubeo conscriptum qui dicitur numerus superscriptus
atque vocatur ad inveniendum locum lune
Secundus circulus continet karacteres feriarum
Tercius ciclum solarem
Quartus certa nova festorum per annum
Quintus titulus scilicet ultimus spacium continet numerum dierum mensium
Sextus tenet nomina eorundem mensium
In medio vero loco primus fixus circulus per titulos adiunctus latus inter partes divisus
qui zodiacus nuncupatur ipse .n. continet 12 signa cum suis gradibus et in medio gradum erant duobus
circulis uno pedibus 4 altero primo gradum ponit vero inter 3 titulis vero zodiacum
Sub signis 3 circuli quorum primus continet aureum numerum ad 19 annos per inicium
sumpsit ab anno domini 1491 2us ab ultimo 149 3us vero ab
anno Et semper finis predicti circuli 3 inmediate sequitur 3us vero capite
fine anno Duracio vero 3 circulorum
Alterius predicte rotula volubilis primo regi circula deinde predicte numerus rubeo conscriptus
ab uno usque 82 inclusive cum tali numero in exteriori circulo posito
Subiungitur item alia rotula volubilis cum longiori cauda quod dicitur solis eo quia eius
motum in circulo zodiaco demonstrat Tercio supra predicte rotula volubilis quo
est la lune vero pro tota contingi quo loco est ut patet per
Cum vis scire verum locum solis volue dictam solis super rotulam istud diei eius
mensis scire cupis et statim in circulo zodiaci apparet signum et gradus in quo sol isto die
existit in meridie
Si volueris scire locum lune Vide vero ad rotulam quam primo regi rotula est
supra parata Vnde rotula est inicium anni hora 3 in meridie velud diei scilicet
locum Cum adiuncte aureum numerum anni in quo locum lune scire cupis et reperies in uno
predictorum circulorum aureorum numerum Et in illo eius duracio ...
... Et volue dictam ... donec ... cauda ... in inicio ...
dicite ... pro ... ad aureum numerum predicte ...
... anno ... rotula ... la ...
... volue ... aureum ... attingendo ... Vnde ...
... 3 titulis ... predicte numerus ... ad rubea ... attingendo ... Et ad
... rubro ... predicte ... rotule ... mathie ... vi la
post meridie volui ... rotula ... aureum numerum ... illic
manet pro reliqua parte anni inveniendum
Ad inveniendum locum lune videlicet numerus ... locum lune
scire volueris ... in circulo exterior ... rotula primo regi rotula
cum aureum numerum Et ... volue ... lune super lineam ... numerus
predicte ... in zodiaco ... signum et gradus ... luna in meridie ... diei ...
... facillime ... patet ... ad ... ...

Conjunctio vero scilicet novilunium scilicet ... Luna si solet luna ... signo
et gradu ... quarto Si vero ... signis et gradibus ... et ...
scilicet plenilunium ... ...

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

supplon zu den thun zu ... [illegible]

[illegible]

Zalung [illegible]

Zalung [illegible]

montag nach [illegible]

[illegible] burg zu ... [illegible]

[illegible]

[illegible] matheus zu zell ... von Fryburg [illegible]

[illegible]

David ... zu ...

tusend funffhundert und sechtzig jar